Yrittäjyys ja elinkeinopolitiikka
Kati Ruohomäki

Komission asetusehdotus hiilirajamekanismiksi (U-kirjelmä U57/2021 vp)
Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaoston kuuleminen 20.10.2021

Euroopan komissio antoi heinäkuussa asetusehdotuksensa täysin uudesta hiilirajamekanismista. Taustalla on EU:n vihreän kehityksen ohjelma ja tavoite vähentää kasvihuonekaasujen nettopäästöjä vähintään 55 % vuoteen 2030 mennessä ja saavuttaa ilmastoneutraalisuus vuoteen 2050 mennessä. Ehdotus hiilirajamekanismiksi on osa EU:n niin sanottua 55-valmiuspakettia.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK on sitoutunut kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan ja tavoitteisiin. Tiukatkin ilmastotavoitteet on mahdollista saavuttaa yritysten kilpailukyky säilyttäen Suomessa ja Euroopassa. Tähän on kuitenkin kiinnitettävä huomiota 55-valmiuspaketin lainsäädäntöä ja muuta ilmastoohjausta valmisteltaessa.

Suomen kannat komission asetusehdotukseen hiilirajamekanismista ovat hyviä. Ainoastaan päästöoikeuksien ilmaisjakoa koskien EK esittää muutosta kantaan.

1 Hiilirajamekanismissa ilmasto- ja kauppapolitiikka kohtaavat haastavalla tavalla

Aivan uutta ilmastotoimea eli hiilirajamekanismia on U-kirjelmässä käsitelty monipuolisesti. EK näkee, että hiilirajamekanismissa kohtaavat ilmasto- ja kauppapolitiikka haastavalla tavalla. Mekanismin käyttöönotto on EU:lta järeä toimenpide. Sen riskit liittyvät kolmansien maiden vastatoimiin ja kauppasodan uhkaan, raaka-aineiden ja tuontituotteiden kallistumiseen sekä päästöoikeuksien nykyisen ilmaisjaon poistoon erityisesti viennissä. Siksi valmistelu ja käyttöönotto on tehtävä huolellisesti tärkeimpien kauppakumppaneiden kanssa keskustellen.

U-kirjelmän taloudellisissa vaikutuksissa on hyvin tuotu esiin hiilitullimekanismin negatiivinen vaikutus EU:n BKT:hen. Erityisesti Suomessa hiilitullimekanismi saattaisi merkitä noin 400 miljoonan euron sähkön hinnan nousua kaikilla sähkön käyttäjillä vuosittain (5 euroa/MWh), jos Venäjältä tuleva sähkön tuonti loppuisi hiilirajamekanismin takia. On huomioitava, että sähkön osalta rajahintamekanismi alkaisi täysimääräisesti vuonna 2026 raportointikauden jälkeen. Sähköistymisen edistäminen on pääkeino ilmastonmuutoksen torjuntaan, joten olisi erittäin ikävää, jos sähköistyminen osin hidastuisi hiilitullimekanismin aiheuttaman hinnan nousun takia.

2 Päästöoikeuksien ilmaisjako edelleen toimivin hiilivuotoriskiä vastaan

Positiivista asetusehdotuksessa on pyrkimys WTO-sääntöjen noudattamiseen, oman päästöoikeusvarannon käyttö, vain suorien päästöjen mukaanotto ja aloittaminen raportointikaudella. EK:ssa pidetään kuitenkin hiilivuotoriskin minimoinnissa nykyisiä päästökaupan keinoja toimivina. Hiilivuoto tarkoittaa tuotannon siirtymistä Euroopan ulkopuolella ja päästöjen kasvua. Hiilivuotoriskin kokemille aloille tulee taata – hiilirajamekanismin rinnallakin – päästöoikeuksien riittävä ilmaisjako sekä päästökaupan epäsuorien sähkökustannusten kompensaatio. Niistä voidaan luopua vasta silloin, kun kansainvälinen kilpailutilanne tasoittuu kolmansien maiden lisätessä ilmastovelvoitteitaan. **Erityisen tärkeää on säilyttää riittävä ilmaisjako Euroopasta vietäville tuotteille, joita hiilirajamekanismi ei suojaa hiilivuotoriskiltä**.

EK ehdottaakin Suomen kantaa muutettavaksi ilmaisjaon osalta niin, että alla olevasta kappaleesta poistetaan viittaus pitkältä vaikuttavaan siirtymäaikaan ja sementtiin sekä lisätään lause: "**Joka tapauksessa niiden hiilirajamekanismisektoreiden tuotteiden osalta, joita viedään Euroopan ulkopuolelle, ilmaisjako pysyy ennallaan tai tilalle luodaan vastaava WTO:n sallima menettely"**:

"Kun hiilirajamekanismi otetaan käyttöön, tulee päästöoikeuksien ilmaisjaosta luopua hiilirajamekanismin mukaisten tuontituotteiden EU-valmistuksen osalta samalla tahdilla kuin mekanismi otetaan käyttöön. Valtioneuvosto kuitenkin korostaa, että komission kaavailema vuodesta 2026 vuoteen 2035 jatkuva kymmenen vuoden siirtymäjärjestely vaikuttaa pitkältä. Valtioneuvosto katsoo, että sementin osalta mekanismi voitaisiin ottaa käyttöön ehdotettua nopeammin."

Siirtymäaika tarvitaan antamaan aikaa yrityksille toteuttaa tarvittavia vähähiili-investointeja ja muita päästövähennystoimia. Ilmaisjako tai vastaava menettely viennille on tarpeen, jotta eurooppalaisilla vientituotteilla on mahdollisuus pärjätä jatkossakin kansainvälisillä markkinoilla, kunnes kilpailutilanne tasoittuu.

3 Komissiolle siirretty toimivalta tulee olla tarkasti oikeasuhtaista ja tarkasti rajattua

Suomen kannassa on hyvin kiinnitetty huomiota ehdotuksen sisältämiin toimivallan siirtoihin komissiolle (niin sanotut delegoidut säädökset) ja niihin liittyviin epävarmuuksiin. Komissio ehdottaa itselleen laajaa toimivaltaa merkittävissä kohdissa, kuten maantieteellisessä kattavuudessa sekä hiilitullien laajentamisessa uusille toimialoille ja epäsuoriin päästöihin. EK pitää tärkeänä, että komissiolle annettavat valtuudet tulee olla selkeitä ja tarkasti rajattuja merkitykseltään vähäisiin säädöksiin. Tämä toisi tarvittavaa ennakoitavuutta myös elinkeinoelämälle, sillä delegoidut säädökset tuovat epävarmuutta jatkosääntelyyn hidastaen investointipäätösten tekoa.